

Материалы II Всерос. конгресса экономистов-аграрников. Ч. I. – М. : Росинформагротех, 2006. – С. 208–213.

2. Смирнов І. Г. Агрологістика в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку / І. Г. Смирнов, О. В. Шматок // Логістика: проблеми та рішення : міжн. наук.-практ. журн. – 2013. – № 4. – С. 26–37.

УДК 339.92:334.012.61

О. О. Дудка – аспірант кафедри
країнознавства і міжнародних відносин
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Шляхи узгодження територіальних структур організації малого та середнього підприємництва транскордонного регіону

*Роботу виконано на кафедрі
країнознавства і міжнародних відносин
СНУ ім. Лесі Українки
Науковий керівник: **Н. Н. Коцан** – доктор
географічних наук, професор, завідувач
кафедри країнознавства і міжнародних
відносин СНУ ім. Лесі Українки*

Здійснено спробу інтеграції поняття малого та середнього підприємництва в систему територіальної організації суспільства. Розкрито взаємозв'язок підприємництва та територіальних структур. Визначено роль малого та середнього підприємництва в розвитку транскордонного регіону. Зосереджено увагу на узгодженнях територіальних структур організації підприємництва в цих інтеграційних угрупованнях.

Ключові слова: мале та середнє підприємництво, територіальна організація, територіальна структура, транскордонний регіон.

Dudka O. O. The Ways of Territorial Structures of the Harmonization of Small and Medium Business Cross-border Region. The integration of notion of small and medium enterprises into system of territorial arrangement was attempted in this article. The interconnection between entrepreneurship and territorial structures was disclosed. The role of small and medium enterprises in cross-border region development was determined. Main role paid to territorial structures harmonization on entrepreneurship in named integration communities.

Key words: small and medium enterprises, territorial arrangement, territorial structure, cross-border region.

Актуальність дослідження. Соціально-економічний розвиток регіону залежить від низки факторів та умов. Їх величина, кількість формують якісно нові поєднання, які обов'язково повинні бути врахованими всіма учасниками суспільного та економічного життя досліджуваної території. Головною особливістю є те, що всі процеси піддані впливу законів, закономірностей принципів і факторів територіальної організації суспільства. В силу наявності чи відсутності тих чи інших ресурсів, особливостей науково-технічного розвитку, національного суспільного та економічного устроїв держави, регіони навіть однієї країни набувають різного рівня розвитку. Саме цей фактор є спонукальним, оскільки регіони більшою мірою,

самостійно шукають шляхи покращення ситуації, яка склалася в середині його території. З цього погляду, цікавими для дослідження є прикордонні території країни, які за причини наявності дотичних географічних та територіально-адміністративних меж, мають змогу переймати досвід більш успішних країн-сусідів або ж об'єднуватися з метою спільного вирішення проблем. Відомо, що внутрішнє соціально-економічне життя регіону постійно вимагає вдосконалення аби відповідати вимогам сучасності та середовищу, якому притаманна зміна та своєрідна еволюція. Доведено, що сектор малого та середнього підприємництва вдало реагує на зміни середовища країни та світу та найбільш гнучко реформує внутрішній клімат досліджуваної території. В контексті дослідження ролі підприємництва транскордонних територій надважливим завданням є дослідження шляхів узгодження територіальних структур підприємництва для досягнення ефективного та оптимального рівня співробітництва та ефективності.

Мета дослідження:

- визначити та виокремити роль малого та середнього підприємства в системі територіальної організації суспільства;
- дослідити місце територіальних структур транскордонних територій;
- встановити взаємозв'язок територіальних структур та малого, середнього підприємництва транскордонних територій.

Результати дослідження. В процесі дослідження нами було виявлено, що вітчизняна наука розглядає підприємництво (особливо мале та середнє) виключно з економічного погляду. Такий підхід, на нашу думку, є морально застарілим та не відповідає науковим та суспільно-економічним вимогам сучасності. Наприклад, зарубіжні вчені ще наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років визначили, що підприємництво є рушійною силою розвитку країни та регіону зокрема. В силу власних особливостей, ця категорія максимально підлаштовується під вимоги суспільства та дозволяє отримувати найвищий рівень конкурентоздатності при найменших наявних можливостях, ресурсах тощо.

Виходячи з наявного поняття, територіальна організація суспільства – це поєднання функціонуючих територіальних структур (розміщення населення, виробництва, природокористування), об'єднаних структурами управління з метою здійснювати відтворення життя суспільства [2].

Таким чином, основоположними пунктами у цьому визначені є ресурси, територія та територіальні структури, які здійснюють розподіл, управління цих же ресурсів на конкретно визначеному ареалі. Звернімо увагу, що мале та середнє підприємництво є частиною цієї системи взаємовідносин із питань користування та розподілу ресурсів задля підтримки існуючого рівня та подальшого покращення життєдіяльності регіону загалом. Йому притаманна висока залежність від потреб населення та наявних природних умов, ресурсів території.

Іншим фактором є географічна та територіальна обмеженість діяльності. Вивчаючи статистичні дані, нами було виявлено, що значна кількість підприємств цього сектору економіки прив'язана до конкретної території. Лише незначна частина веде інтеррегіональний спосіб діяльності [1, с. 87–95].

На противагу, великі корпорації також є частиною сектору підприємництва, але, враховуючи вищевикладене, констатуватимемо, що малі та середні підприємства є більш вдалими для врахування їх при дослідженні територіальної організації суспільства. Причиною цього є те, що великі корпорації хоча й певною мірою залежать від ресурсів регіону, але інтернаціоналізація корпоративного підприємництва дає змогу диверсифікувати цю залежність і меншою мірою враховувати потреби населення й розміщення виробництв. Таким чином, враховуючи залежність малого та середнього підприємництва від організації регіону, воно є повноцінним учасником територіальної організації суспільства.

Більш складним завданням є визначення місця й ролі малого та середнього підприємництва в межах територіальних структур. Територіальна структура є одним із головних понять суспільної географії. Територіальна структура господарства регіону характеризує розміщення, просторове поєднання й взаємодію усіх видів господарської діяльності, що розвинулися на основі природних та мінерально-сировинних ресурсів, системи поселень, виробничої та соціальної інфраструктури. Територіальна структура – це економічний каркас країни, територіальні обриси розподілу продуктивних сил. Вона є результатом і водночас важливим чинником соціально-економічного розвитку країни та її регіонів.

Територіальна структура поряд із такими поняттями, як розселення населення, природно-ресурсний потенціал, економіко-географічне та геополітичне положення визначають конкурентоспроможність, рівень соціально-економічного розвитку регіону, а, отже, й геопросторовий потенціал регіону та місце його на внутрідержавних та світових ринках, оскільки конкурентність та соціально-економічний розвиток регіону певною мірою залежить від малого та середнього підприємництва. Можна вважати, що остання категорія є повноцінним учасником територіальної структури [3].

Прикордонні території є найбільш вразливими до викликів сучасності. Через наявність територіально-адміністративних кордонів, населення та економічні структури таких територій мають змогу спостерігати за рівнем та якістю соціально-економічного життя прикордонних територій сусідніх країн. Населенню природно притаманне прагнення до більш кращого життя, але практично відсутня можливість одноосібно включитися у процеси інтернаціоналізації, тоді як підприємництво має таку змогу. Першопричиною руху до зближення та інтернаціоналізації життя прикордонних територій є переймання досвіду та кращого рівня управління. Одним із проявів цього процесу є утворення транскордонних інтеграційних угруповань.

Території кількох країн, часто із різними політичними, адміністративно-територіальними та відмінними рівнями соціально-економічного розвитку об'єднуються з метою спільного вирішення завдань та проблем культурного, соціального та економічного характерів, що склалися історично або в процесі взаємодії учасників територіальних структур прикордонних територій.

Оскільки головним завданням, яке стоїть перед громадами інтеграційного угруповання, є покращення діалогу між спільнотами та підвищення рівня розвитку територій – постановка питання про покращення ведення малої та підприємницької діяльності є очевидною. Але головна проблема, з якою стикаються учасники – це неузгодженість та відмінні підходи до організації, функціонування територіальної структури підприємництва. І відмінне законодавство чи принципи ведення діяльності не є основоположними. Значний відбиток мають культурні та історичні, моральні та психологічні норми ставлення до підприємництва, а також норми, які можна охарактеризувати як рівень очікування населення та управлінських структур від цієї категорії економічних об'єктів.

Наприклад, до останнього часу на території країн пострадянського простору до малого та середнього підприємництва превалювало відношення не до як категорії, що має потенціал реформувати та покращувати територіальну структуру господарства регіону. Водночас, зарубіжні соціально-економічні системи оцінюють підприємництво не тільки як основу для інноваційного розвитку та ресурсо-, бюджетоутворюючу сторону, а й як таку, що відповідає та «відчуває» потреби суспільства, відповідає його вимогам та є активним учасником життєдіяльності регіону.

Разом із тим, процес інтернаціоналізації господарського життя прикордонних територій супроводжується спільним виробленням планів, цілей та програм розвитку з того чи іншого питання. У підприємстві потрібно враховувати всі особливості національного політичного, законодавчого та економічного розвитку

кожної із країн-учасниць. Власне, процес узгодження територіальних структур передбачає здійснення нейтральних або якісно нових кроків [4].

Такі форми співпраці, як залучення та впровадження новітніх технологій, покращення доступу до ринків робочої сили, капіталу, збуту продукції, закупівлі комплектуючих, доступ до якісної освіти, підвищення рівня й якості управління структурами громад регіону – складають основу узгодження територіальних структур підприємництва. Як бачимо, вищеназвані форми, з огляду на мету, направлені на підвищення якості соціально-економічного розвитку території через реформування або вливання нових елементів до територіальної організації регіону. Також процес узгодження можна назвати уніфікацією, що веде до вироблення єдиних, зрозумілих та доступних для всіх учасників інтеграційного угруповання правил [5].

Провівши дослідження зарубіжного та вітчизняного досвіду з вивчення питання уніфікації територіальної структури підприємництва, можна виокремити такі заходи, які, на нашу думку, дадуть найвищий рівень ефективності від їх врахування та застосування:

1. Впровадження просторових уявлень у процес управління територіальними структурами підприємництва. Суть поняття «простір» під час дослідження цієї тематики оцінити важко, оскільки не має чіткого розуміння від чого саме відштовхуватися: чи від географічних аспектів, таких як територія, їх сукупність чи використовувати соціально-економічні величини, акцентуючи увагу на соціальній складовій та потребах населення визначеної території.

2. Процес узгодження основних напрямів функціонування територіальних структур. Важливим є розуміння того, що у більшості випадків, територіальна громада не в змозі самостійно вирішити усі проблеми соціально-економічного, природно-ресурсного характеру й т. п. Тому концентрація спільних зусиль на певному напрямі функціонування структур у кожному випадку дасть змогу отримати найвищий результат.

3. Створення єдиного інформаційно-інноваційного простору – кластеризація єдиного інтеграційного простору. Технології – одні з найбільш цінних ресурсів сучасності. І включення систем території в процес інтернаціоналізації дає змогу отримувати дані технології та успішно здійснювати їх поширення, розподіл. Отримуючи, тим самим. Конкурентні переваги від того, що малі та середні підприємства вироблятимуть якісніші послуги та товари, що вестиме до підвищення рівня життя населення та розвитку території.

4. Узгодження правил та створення єдиної бази фінансових, трудових та інформаційних ресурсів. Уніфіковані та яскраво зрозумілі правила діяльності та можливостей є однією із вимог підприємництва. А тому цей процес лише сприятиме підвищенню конкурентоспроможності регіонів.

5. Якісний, зрозумілий та доступний діалог із територіальними громадами. Процес, що дасть змогу дійсно підвищити підприємництво із суто економічного рівня до такого, що максимально можливо врахуватиме потреби суспільства [4; 5].

Отже, мале та середнє підприємництво не є суто економічною величиною, а його дослідження в контексті територіальної організації регіону є важливим завданням. Саме підприємництво в ході діяльності має потенціал до внутрішнього реформування територіальної структури господарської та суспільної життєдіяльності досліджуваної території. В межах транскордонних угруповань підприємництво в межах територіальних структур набуває якісно нових особливостей, оскільки, здійснюючи діяльність, дає змогу вирішити спільні для учасників угруповання проблеми. Питання узгодження територіальних структур підприємництва є мало дослідженим, тому проведення подальшого дослідження є необхідним.

Джерела та література

1. Луцишин П. В. Територіальна організація суспільства / П. В. Луцишин, Д. Клімонт, Н. П. Луцишин. – Луцьк : Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2001. – 334 с.
2. Масляк П. О. Словник-довідник учня з економічної і соціальної географії світу / П. О. Масляк, Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко. – К. : Лібра, 1996. – 328 с.
3. Нагірна В. П. Територіальна структура господарства і розселення населення: ретроспектива і сучасні реалії / В. П. Нагірна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://firearticles.com/geografiya/20-teritorialna-struktura-gospodarstva-i-rozselennya-naselennya-retrospektiva-i-suchasni-realiyi-nagirna-v-p.html>
4. Ian Fillis. A methodology for researching international entrepreneurship in SMEs: A challenge of status quo / Fillis Ian // Faculty of Management Bulletin. University of Stirling. – 2009. – P. 32.
5. Kim Chung Y. R. Understanding the adoption of clusters by SMEs using innovation theory / Y. R. Kim Chung. – Wollongong, 2006. – 78 p.

УДК 911.3:330.341(477.82)

А. А. Майстер – аспірант кафедри країнознавства і міжнародних відносин Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Соціально-економічні фактори господарського освоєння території Волинської області

*Роботу виконано на кафедрі країнознавства і міжнародних відносин СНУ ім. Лесі Українки
Науковий керівник: В. Й. Лажнік – кандидат географічних наук, професор кафедри країнознавства і міжнародних відносин СНУ ім. Лесі Українки*

Розглянуто соціально-економічні фактори господарського освоєння території Волинської області. Проведено аналіз впливу соціально-економічних факторів на процес господарського освоєння території області. Проаналізовано вплив економіко- і транспортно-географічного положення, населення й капіталовкладень на господарське освоєння території області.

Ключові слова: територія, освоєння, господарське освоєння, соціально-економічні фактори, Волинська область.

Maister A. A. The Social and Economic Factors of Economic Development of Territory of the Volyn Region. The article deals with the social and economic factors of economic development of territory of Volyn region. The analysis of the influence of social and economic factors on the economic development of the region has been made. The influence of economic- and transport-geographical position, population and investments on the economic development of the region has been analyzed.

Key words: territory, development, economic development, social and economic factors, Volyn region.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Господарське освоєння території будь-якої країни чи регіону відбувається під впливом різних за своїм характером